

בדלים בערכים כעקרונות מנחים בחיים

בין תלמידי בתי-ספר מקיפים, דתיים וכלליים

ד"ר נאווה מסלונטי - בית-הספר לחינוך, אוניברסיטת בראילן *

פרופ' זכריה דור-שב - בית-הספר לחינוך, אוניברסיטת בראילן **

המאמר הנוכחי מציג את מערכת הערכים המשמשים כעקרונות מנחים בחיים (Rokeach, 1973) של תלמידי בתי-ספר מקיפים בעיר גדולה בישראל, ומשווה בין מערכת הערכים של התלמידים הלומדים בבתי-ספר כלליים לדתיים. בעבודה זו המיקוד הוא על התיב של בית-הספר המקיף ותלמידיו, זאת בשונה מעבודות אחרות שלא בדקו את תלמידיו של נתיב זה באופן בלבדי אלא יחד עם תלמידים מנתיבים אחרים (לוי וגוטמן, 1976; מייזלס, גל ופישוף, 1989, מסלובטי, 1987).

רוקח (Rokeach, 1972; 1973) מגדיר ערך "כאמונה מתמידה שאופן מסויים של התנהגות או מצב סופי של קיום, מועדף באופן אישי או חברתי על אופן התנהגות או התכלית של קיום-מנוגדים. מערכת ערכים היא ארגון מדורג, מובנה ומתמשך של אמונות העוסקות באופנים מועדפים של התנהגות או מטרות סופיות של קיום, לאורך רצף של חשיבות יחסית". רוקח מתייחס לשני סוגי אמונות: אופני התנהגות אשר מוגדרים כערכים אינסטרומנטליים, ומטרות סופיות של קיום אשר מוגדרות כערכים טרמינליים. שני סולמות אלה, מחולקים על-פי תוכנם לקבוצות משנה. שמונה-עשרה הערכים האינסטרומנטליים מסווגים על-פי מיקודם לערכים אישיים ולערכים חברתיים. שמונה-עשרה הערכים הטרמינליים מסווגים לערכים של יכולת ולערכים מוסריים. לטענתו מתקיימות שתי מערכות ערכים נפרדות אינסטרומנטלית וטרמינלית, שלכל אחת מבנה בעל סדר מדורג, והן קשורות אחת עם השניה באופן קוגניטיבי ופונקציונלי, וכן קשורות הן עם הרבה עמדות כלפי אובייקטים וסיטואציות ספציפיים. כאשר הערכים של אופני ההתנהגות פועלים להשגת הערכים העוסקים במטרות הסופיות של הקיום.

* המאמר מוקדש לזכר דודתי המנוחה דבורה כהן, שנפטרה ב-1 באוגוסט בשנת 1987. דודתי המנוחה גולדה רוקח גל וארבעת ילדיה שניספו בתקופת השואה בליטא.

** תודתנו נתונה לד"ר מתי רונן מבית-הספר לחינוך באוניברסיטת בראילן, על עזרתו בעיבוד התוכן במחשב.